

SHARING ECONOMY: SOCIO-ECONOMIC IMPLICATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

ШЕРИНГОВА ЕКОНОМІКА: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ІМПЛІКАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Шерингова економіка, або економіка спільного споживання, є сучасною моделлю, що базується на тимчасовому доступі до ресурсів через цифрові платформи, замість традиційного володіння ними. Ця модель трансформує економічні відносини, сприяючи ефективнішому використанню ресурсів та зміні споживчих звичок. Шерингова економіка характеризується децентралізованим володінням, цифровим посередництвом, тимчасовим доступом до ресурсів та спільною вигодою учасників. Проте, як зазначає дослідження ООН, існують ризики концентрації ринку та посилення нерівності через домінування великих платформ, які володіють значними обсягами даних та контролюють алгоритми розподілу ресурсів [1].

Економіка спільного споживання, заснована на цифрових платформах, значною мірою трансформує традиційні соціально-економічні структури. Її вплив виявляється у сфері зайнятості, доходів, соціальної нерівності, екологічної сталості та урбаністичних змін.

Шерингова економіка створила основу для розвитку гіг-економіки – системи, де працівники виконують короткострокові завдання або контракти через онлайн-платформи. Приклади: водії Uber/Bolt, кур'єри Glovo, фрілансери Upwork тощо. Переваги для працівників включають гнучкість, відсутність фіксованого графіка, можливість поєднувати кілька джерел доходу.

Втім, ця модель має низку соціальних ризиків:

- відсутність доступу до соціального страхування та пенсій;
- залежність від алгоритмів платформ;
- висока конкуренція та нестабільність доходу;
- відсутність трудових гарантій.

Згідно з дослідженням Hossain (2021), під час пандемії COVID-19 було зафіксовано значне падіння доходів гіг-працівників, що підтвердило вразливість цієї категорії зайнятості [2].

Шерингова економіка впливає на цінності споживачів – знижується значення власності, натомість зростає значення функціональності. Міленіали та покоління Z дедалі частіше обирають оренду або тимчасове користування послугами, такими як прокат самокатів, автомобілів чи короткотермінова оренда житла, замість традиційного придбання. Такий підхід сприяє оптимізації використання ресурсів, оскільки зменшується потреба у великій кількості товарів, зокрема транспортних засобів, що знижує витрати. Водночас це стимулює появу нових ринкових ніш у сфері мікропослуг та знижує бар'єри доступу до споживання, роблячи низку товарів і послуг доступнішими для ширших верств населення.

Попри декларовану відкритість і доступність, шерингова економіка нерідко репродукує або навіть посилює наявні соціальні нерівності. Люди з обмеженим доступом до інтернету, банківських інструментів або сучасних цифрових пристроїв фактично виключені з участі в економіці спільного користування, що створює нову форму цифрової маргіналізації. Крім того, алгоритми, які керують роботою платформ, можуть сприяти неявній дискримінації за етнічною, статевою чи віковою ознакою, що було підтверджено в ряді емпіричних досліджень [3]. Також спостерігається, що працівники з країн, що розвиваються, нерідко отримують суттєво нижчі винагороди за виконання аналогічної роботи на платформах порівняно з учасниками з розвинених економік, що посилює глобальну економічну нерівність.

Платформи спільного використання часто позиціонуються як екологічно дружні альтернативи. Наприклад:

- каршеринг знижує кількість приватного транспорту та викиди CO₂;
- коворкінги оптимізують використання офісного простору;
- платформи обміну одягом зменшують текстильні відходи.

Однак, деякі дослідження ставлять під сумнів ці твердження. Наприклад, у сфері Airbnb було зафіксовано зростання трафіку та споживання енергії, оскільки короткотермінова оренда іноді замінює постійне житло, а не готельні послуги [4]. Нерегульований розвиток шерингових платформ породжує низку податкових, юридичних та інституційних викликів для держав і місцевих громад.

Однією з ключових проблем є те, що платформи часто не сплачують податки у країнах, де фактично здійснюють економічну діяльність, користуючись законодавчими прогалинами та міжнародними схемами оптимізації оподаткування. Крім того, відсутність чіткого правового статусу гіг-працівників створює ситуацію, коли мільйони осіб працюють без належного соціального захисту, гарантій та правового визнання. Ще однією проблемою є обмежений вплив місцевих громад на діяльність платформ, зокрема у питаннях, що стосуються розміщення об'єктів – як-от масова короткострокова оренда житла через Airbnb у житлових районах, що може спричиняти зростання орендних цін, витіснення постійних мешканців і соціальну напругу.

На думку експертів OECD (2021), ефективне регулювання має базуватись на принципах справедливого оподаткування, прозорості алгоритмів і соціального захисту працівників [5].

В Україні шерингова економіка розвивається в сферах мобільності, оренди житла та доставки. Проте існують бар'єри, такі як низький рівень цифрової грамотності, недовіра до онлайн-сервісів та відсутність ефективного правового регулювання. Для подальшого розвитку необхідно впроваджувати освітні програми, розвивати інфраструктуру та створювати сприятливе нормативне середовище.

Шерингова економіка має значний потенціал для трансформації соціально-економічних відносин, сприяючи ефективнішому використанню ресурсів та сталому розвитку. Проте для реалізації цього потенціалу необхідно вирішити питання соціального захисту працівників, зменшення нерівності та створення відповідної регуляторної бази.

Література:

1. United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2020). *Does the sharing economy actually share or does it concentrate societal resources?* URL: <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/frontier-technology-quarterly-does-the-sharing-economy-share-or-concentrate/>
2. Hossain, M. (2021). The effect of the Covid-19 on sharing economy activities. *Journal of Cleaner Production*, 280, 124782. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124782>
3. Tussyadiah, I., & Pesonen, J. (2022). *Discrimination in the sharing economy: A systematic review*. *Current Issues in Tourism*, 25 (2), 223–240. URL: <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1895754>

4. Martin, C.J. (2021). *Environmentally sustainable sharing economy: Challenges and pathways*. Ecological Economics, 180, 106870.
URL: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106870>
5. OECD (2021). *Regulating platform work in the digital age*.
URL: <https://www.oecd.org/employment/regulating-platform-work-2021.htm>